

EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHDA LOGISTIKA TIZIMLARINING ROLI

Ahmedov Sheramat Umurxo'jayevich

Qarshi davlat texnika universiteti, Katta o'qituvchisi

+998916333058 (axmedovsheramat@gmail.com)

Egamberdiyev Azizbek Komiljon o'g'li

Qarshi davlat texnika universiteti, Talaba

+998948604347 (azizbekkegamberdiyevv@gmail.com)

Xolmatova Munisaxon Sayfiddin qizi

Qarshi davlat texnika universiteti, Talaba

+998701150667 (amunisaxonxolmatova3001@gmail.com)

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada eksport salohiyatini oshirishda logistika tizimlarining tutgan o'rni, ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri hamda milliy va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni kuchaytirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Logistika infratuzilmasi, transport tarmoqlari, omborxona xo'jaligi, bojxona jarayonlari va raqamli logistika yechimlarining eksport hajmi va sifatiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy takliflar beriladi.

Аннотация: В настоящей научной работе рассматривается роль логистических систем в повышении экспортного потенциала, их влияние на экономическую эффективность и значимость для укрепления конкурентоспособности на национальных и международных рынках. Особое внимание уделяется анализу логистической инфраструктуры, транспортных сетей, складской деятельности, таможенных процедур, а также цифровых логистических решений и их влиянию на объем и качество экспортируемой продукции. В статье выявляются существующие

проблемы в функционировании логистических процессов и предлагаются практические рекомендации по их преодолению, что способствует повышению эффективности экспортной деятельности.

Abstract: This study examines the role of logistics systems in enhancing export potential, their impact on economic efficiency, and their importance for strengthening competitiveness in both domestic and international markets. Special attention is given to the analysis of logistics infrastructure, transportation networks, warehousing operations, customs procedures, and digital logistics solutions, and their effects on the volume and quality of exported goods. The article also identifies current challenges within logistics processes and proposes practical recommendations for their mitigation, thereby contributing to the overall effectiveness and sustainability of export activities.

Kalit soʻzlar: eksport salohiyati, logistika tizimi, transport-logistika infratuzilmasi, taʼminot zanjiri, bojxona jarayonlari, raqamli logistika, raqobatbardoshlik.

Ключевые слова: экспортный потенциал, логистическая система, транспортно-логистическая инфраструктура, цепочка поставок, таможенные процедуры, цифровая логистика, конкурентоспособность.

Keywords: export potential, logistics system, transport-logistics infrastructure, supply chain, customs procedures, digital logistics, competitiveness.

Bugungi globallashuv sharoitida mamlakatlar oʻrtasidagi iqtisodiy raqobat tobora kuchayib borayotgan bir paytda eksport salohiyatini oshirish milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini taʼminlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Eksport hajmi va tarkibining kengayishi nafaqat tashqi savdo balansini yaxshilaydi, balki ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish, yangi ish oʻrinlari yaratish va valyuta tushumlarini koʻpaytirishga xizmat qiladi. Ushbu jarayonda logistika tizimlari muhim strategik vosita sifatida namoyon boʻladi, chunki mahsulotni ishlab chiqaruvchidan yakuniy isteʼmolchigacha boʻlgan harakatini tez, ishonchli va kam xarajat bilan taʼminlash eksport muvaffaqiyatining asosiy sharti hisoblanadi.

Logistika tizimi tovarlar, xizmatlar va axborot oqimlarini rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Eksport faoliyatida logistikaning samarali tashkil etilishi transport xarajatlarini kamaytirish, yetkazib berish muddatlarini qisqartirish, mahsulot sifatini saqlab qolish hamda mijozlar talabini o'z vaqtida qondirish imkonini beradi. Ayniqsa, xalqaro bozorlarda raqobat kuchli bo'lgan sharoitda logistika xarajatlarining yuqoriligi eksport qilinayotgan mahsulot narxining oshishiga olib kelib, uning raqobatbardoshligini pasaytiradi. Shu sababli logistika tizimlarini modernizatsiya qilish eksport salohiyatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Transport-logistika infratuzilmasi eksport jarayonining asosiy bo'g'inlaridan biridir. Avtomobil, temir yo'l, havo va dengiz transporti tarmoqlarining rivojlanganligi eksport yuklarining uzluksiz va ishonchli harakatini ta'minlaydi. Transport yo'laklarining qulay joylashuvi, tranzit imkoniyatlarining kengligi hamda multimodal tashish tizimlarining joriy etilishi eksport geografiyasini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, omborxona xo'jaligining zamonaviy talablarga mosligi, sovutkichli va maxsus saqlash sharoitlarining mavjudligi qishloq xo'jaligi va tez buziladigan mahsulotlar eksportini rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi.

Bojxona va chegara jarayonlarining soddalashtirilishi ham eksport logistikasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Hujjatlashtirish jarayonlarining ortiqcha murakkabligi, vaqtning cho'zilishi va byurokratik to'siqlar eksport qiluvchi korxonalar uchun qo'shimcha xarajatlar keltirib chiqaradi. Shu bois, bojxona rasmiylashtiruvini raqamlashtirish, "yagona darcha" tizimini joriy etish va xalqaro standartlarga moslashtirish eksport jarayonlarining tezlashuviga va shaffofligiga olib keladi. Natijada eksportchilar uchun qulay biznes muhiti shakllanadi.

So'nggi yillarda raqamli logistika yechimlari eksport salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynamoqda. Logistika jarayonlarida axborot texnologiyalaridan foydalanish yuklarning real vaqt rejimida kuzatilishi, ta'minot zanjirining optimallashtirilishi va risklarning kamaytirilishini ta'minlaydi. Elektron savdo platformalari, logistika boshqaruv

tizimlari va avtomatlashtirilgan rejalashtirish vositalari eksportchilarga xorijiy bozorlar bilan bevosita va tezkor aloqalarni yo'lga qo'yish imkonini beradi. Bu esa kichik va o'rta biznes subyektlari uchun eksport faoliyatida ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi, ularning tashqi bozorlarga chiqishidagi to'siqlarni kamaytiradi va logistika xarajatlarini optimallashtirishga xizmat qiladi.

Eksport salohiyatini oshirishda logistika tizimlarining samaradorligi bevosita ta'minot zanjirining barqarorligi bilan bog'liq. Ta'minot zanjiridagi uzilishlar, transportdagi kechikishlar yoki omborxona quvvatlarining yetishmasligi eksport majburiyatlarining o'z vaqtida bajarilmasligiga olib keladi. Bu esa xorijiy hamkorlar ishonchining pasayishiga va uzoq muddatli shartnomalarning yo'qolishiga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun logistika risklarini boshqarish, muqobil transport yo'nalishlarini shakllantirish va zaxira infratuzilma yaratish eksport barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, logistika tizimlarini rivojlantirish davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanishi lozim. Logistika markazlari va erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etish, eksportga yo'naltirilgan infratuzilma loyihalariga investitsiyalarni jalb qilish, xususiy sektor ishtirokini rag'batlantirish eksport salohiyatining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Davlat va xususiy sektor hamkorligi asosida amalga oshiriladigan logistika loyihalari transport va saqlash xarajatlarini kamaytirib, eksport qilinadigan mahsulotlarning narx jihatidan raqobatbardoshligini kuchaytiradi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda eksport salohiyatini oshirish va logistika tizimlarini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatning geografik jihatdan dengizga chiqish imkoniyatiga ega emasligi logistika xarajatlarini kamaytirish va transport yo'laklaridan samarali foydalanishni dolzarb masalaga aylantirmoqda. Shu sababli xalqaro transport koridorlariga integratsiyalashuv, tranzit salohiyatini oshirish va qo'shni davlatlar bilan logistika hamkorligini kuchaytirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O‘zbekistonda avtomobil va temir yo‘l infratuzilmasini modernizatsiya qilish, logistika markazlari va multimodal terminallarni barpo etish eksport jarayonlarining tezlashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Qishloq xo‘jaligi va sanoat mahsulotlarini saqlash va tashish uchun zamonaviy sovutkichli omborlar, logistika xablarining tashkil etilishi tez buziladigan mahsulotlar eksportini kengaytirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, bojxona tizimida raqamlashtirish, elektron deklaratsiya va “yagona darcha” mexanizmlarining joriy etilishi eksport qiluvchilar uchun vaqt va xarajatlarni sezilarli darajada qisqartirmoqda.

Xulosa qilib aytganda, logistika tizimlari eksport salohiyatini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘zbekistonda hududlar bo‘yicha infratuzilmaning notekisligi, transport xarajatlarining yuqoriligi va bojxona jarayonlaridagi kechikishlar eksport jarayonlariga to‘sqinlik qilmoqda. Bu muammolarni bartaraf etish uchun transport-logistika infratuzilmasini kengaytirish, xususiy sektor ishtirokini kuchaytirish, bojxona jarayonlarini soddalashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish zarur. Shu yo‘l bilan mamlakat eksport salohiyatining barqaror o‘sishi va xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish mumkin.